

Історія української мови

Кредити та кількість годин:

6 ECTS; 180 годин: 40 лекційних, 50 практичних та 90 самостійна робота; залік

I. Опис навчальної дисципліни

Історія української мови дає змогу усвідомити, що лінгвістична історія українців сягає своїми коренями ще трипільської культури. Майбутній фахівець і майбутня фахівчиня повинні знати, яке місце посідала в житті наших предків давньоруська, старослов'янська, церковнослов'янська, слов'яноноруська, стара українська мови. Прикметно, що на фіксацію мови XVI ст. вплинула Острозька академія, адже саме тут Іван Федорович надрукував «Буквар», саме в Острозі 1581 р. побачила світ перша слов'янськокомовна книга Святого Письма – Острозька Біблія, а Мелетій Смотрицький створив «Граматики словенське правильноє синтагма» – працю, яку використовували для навчання грамоти на території України, Білорусі та Московії.

Знання з історії української мови допоможе збагнути, якою мовою писав Григорій Сковорода, чому Тарасові Шевченку вдалося вивести поетичну мову з бурлескно-травестійного стилю Івана Котляревського, а прозову «залишити» для Панька Куліша.

Окрім того, ця дисципліна дасть змогу зрозуміти історію фонетичних і граматичних процесів сучасної української мови й відповідь на чимало запитань, як-от: чому сучасні іменники однієї відміни відмінюємо по-різному?, чому іменники з основою на шиплячий належать до мішаної групи?, чому закінчення -і в родовому відмінку однини іменників жіночого роду нелогічне, хоч і досі нормативне?, чому в українській мові немає перфектних часів?, чому існують такі дивні чергування, як /а/ – /н/ – /ин/, /а/ – /м/ – /им/ тощо?, де взялося нульове закінчення?, чому зникли редуковані?, куди подівся Ъ? та інші.

Загалом історія мови допоможе зрозуміти процес формування нової української літературної мови на народній основі, а також становлення сучасних норм.

II. Мета та завдання навчальної дисципліни – ознайомити студентів і студенток із літературними мовами, які використовували протоукраїнці, з історією виникнення старослов'янської та нової української мови, динамікою історичного розвитку української мови на фонетичному й граматичному рівнях; розкрити ті внутрішні закони, які зумовили розвиток фонетичної системи і граматичної будови української мови від найдавніших часів (індоєвропейської мови) до сучасності.

Навчальна дисципліна «Історія української мови» формує такі **загальні** та **фахові компетентності**, передбачені освітньою програмою:

- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності й досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку мови, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій;

- здатність використовувати в професійній діяльності знання про функції, природу, рівні й закони розвитку мови як особливої знакової системи та державотворчого чинника;

- здатність аналізувати особливості історичного розвитку діалектних і соціальних різновидів української мови;

- здатність вільно оперувати спеціальною термінологією порівняльно-історичного мовознавства для розв'язання професійних завдань;

- здатність здійснювати лінгвістичний аналіз різностильових і різножанрових текстів (давніх пам'яток), написаних старослов'янською та староукраїнською мовами, визначати їх значення для формування світогляду молоді та національної культури загалом.

III. Результати навчання

Зважаючи на ОПП «Українська мова та література», вивчення цієї дисципліни передбачає такі результати навчання:

- розуміти основні проблеми історичного розвитку української мови та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів;

- знати й розуміти систему мови, історію виникнення старослов'янської та української мов, особливості фонологічної системи індоєвропейської, праслов'янської, старослов'янської та протоукраїнської мов, специфіку звукових змін в українській мові різних періодів, історію частин мови, особливості давньоукраїнського синтаксису й уміти застосовувати ці знання в професійній діяльності;

- характеризувати особливості історичного розвитку діалектних і соціальних різновидів української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію в історичному аспекті;

- аналізувати мовні одиниці в діахронному аспекті, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють;

- здійснювати лінгвістичний аналіз різностильових і різножанрових текстів (давніх пам'яток), написаних старослов'янською та староукраїнською мовами;

- знати й розуміти основні поняття, теорії та концепції історії української мови, уміти застосовувати їх у професійній діяльності;

- збирати, аналізувати, систематизувати, інтерпретувати й порівнювати історичні мовні факти, використовувати їх для розв'язання складних завдань і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та навчання.

IV. Програма навчальної дисципліни (структура дисципліни)

№	Тема дисципліни
1.	Вступ. Теоретичні основи історії української мови
2.	Походження і розвиток слов'янської писемности
3.	Старослов'янські азбуки
4.	Найважливіші пам'ятки в історії української мови.
5.	Формування фонетичної системи праслов'янської мови
6.	Фонетичні процеси протоукраїнської мови дописемного періоду
7.	Фонетичні процеси в протоукраїнській мові писемного періоду
8.	Фонетичні процеси староукраїнського періоду
9.	Історичний розвиток нової української мови.
10.	Історія іменника
11.	Історія частин мови, виокремлених із класу імен
12.	Історія дієслівних форм
13.	Розвиток системи прислівників та службових частин мови
14.	Історичний синтаксис

